

В. В. ХВОЙЦІ — ПЕРШОМУ ДОСЛІДНИКУ ТА ІНТЕРПРЕТАТОРОВІ ПАСТИРСЬКОГО ГОРОДИЩА ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

(до 100-річчя започаткування розкопок)

В археології існують пам'ятки, які посідають чільне місце серед загалу ординарних синхронних старожитностей. Коли масові археологічні матеріали дозволяють створювати загальну картину історичного процесу, то археологічні матеріали видатних пам'яток, особливо при зіставленні їх з тогочасними свідченнями писемних джерел, дозволяють конкретизувати перебіг історичних подій, які мали місце в давнину. Видатні археологічні пам'ятки заслуговують на особливу увагу ще й тому, що в переважній більшості вони є продуктом не лише місцевого розвитку суспільства, але й результатом кристалізації передових міжетнічних зрушень та впливів зі сторони високорозвинених цивілізацій, які збагачували тогочасну людність передовими культурно-господарськими та соціальними надбаннями.

На Правобережжі Середньої Наддніпрянщини, на межі лісостепу і степу, для доби початкової стадії раннього середньовіччя, такою неординарною пам'яткою є Пастирське городище, яке стало відоме археологам з кінця минулого століття. Широкомасштабні розкопки, здійснені на зламі XIX і XX ст. видатним українським археологом В. В. Хвойкою, були продовжені у 30-ті рр. — С. В. Коршенком та І. В. Фабріціус, наприкінці 40-х та середині 50-х рр. — М. Ю. Брайчевським, а в 90-х рр. — О. М. Приходнюком.

У результаті цих робіт здобуто великі і дуже важливі археологічні матеріали доби раннього середньовіччя. На жаль, унаслідок низки суб'єктивних та об'єктивних причин, ці матеріали не були належним чином введені до наукового обігу. Ювелірні вироби впродовж тривалого часу надходили до музеїв та археологічних установ Києва, Львова, Черкас, Москви, Санкт-Петербурга та Кракова, де вони зберігаються й зараз. Польова документація з розкопок В. В. Хвойки дуже неповна, публікації уривчасті. Достатньо ґрунтовно оброблено та опубліковано лише пастирські здобутки наступних поколінь археологів. До наших днів пастирські археологічні комплекси не були предметом вивчення в повному обсязі. Разом з тим, їх охоче використовують для ілюстрації протилежних концепцій фахівці, зайняті вивченням ранньосередньовічної історії та археології, а також залучають для характеристики та ствердження місцевого культурного та соціально-економічного розвитку східного слов'янства (Б. О. Рибаків, М. Ю. Брайчевський, А. Т. Сміленко та ін.), чи прийшлих хозар або болгар (М. І. Артамонов, Д. Т. Березовець та ін.).

Незадовільний стан з обробкою та інтерпретацією археологічних матеріалів з розкопок Пастирського городища, спонукали авторів ювілейних публікацій, присвячених століттю започаткування його вивчення, звернутися до розпорощених старих та нових археологічних колекцій. Хоча пропоновані результати їх вивчення не взмозі в повному обсязі ліквідувати прогалини, що існують у вивченні археологічних матеріалів Пастирського городища, все ж вони підбивають основні підсумки його археологічних, металографічних, палеоботанічних та остеологічних досліджень.